Ilmiy tadqiqotlar va ularning yechimlari jurnali
Aoka guvohnoma № 323759 ISSN: 3060-4818

MAHSULOT TANNARXI KO‘RSATKICHLARINING SHAKLLANISH BOSQICHLARI

Xudaynazarova Dilnoza Gafurovna
Samarqand iqtisodiyot va servis instituti
“Buxgalteriya hisobi” kafedrasi katta o‘qituvchisi
E-mail: dilnozaxudaynazarova17@gmail.com
Shuxratov Javoxir Jaxongir o‘g‘li
Samarqand iqtisodiyot va servis instituti talabasi

Annotatsiya. Mazkur ilmiy maqolada mahsulot tannarxi ko‘rsatkichlarining shakllanish bosqichlari, ishlab chiqarish xarajatlarini hisobga olishning nazariy va amaliy jihatlari tadqiq etilgan. Maqolada mahsulot tannarxining iqtisodiy mohiyati, xarajatlarni guruhlash usullari, kalkulyatsiya jarayoni hamda tannarxni shakllantirishda buxgalteriya schyotlarining ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, tannarx ko‘rsatkichlariga ta’sir etuvchi omillar, zamonaviy boshqaruv hisobi usullari va xalqaro moliyaviy hisobot standartlari asosida tannarx hisobini takomillashtirish masalalari tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar: mahsulot tannarxi, ishlab chiqarish xarajatlari, kalkulyatsiya, buxgalteriya hisobi, boshqaruv hisobi, tannarx shakllanishi, xarajatlar tahlili, buxgalteriya schyotlari, ishlab chiqarish samaradorligi, moliyaviy natija.

Аннотация. В данной научной статье исследованы этапы формирования показателей себестоимости продукции, а также теоретические и практические аспекты учета производственных затрат. В статье раскрыта экономическая сущность себестоимости продукции, методы группировки затрат, процесс калькуляции и значение бухгалтерских счетов при формировании себестоимости. Кроме того, проанализированы факторы, влияющие на показатели себестоимости, современные методы управленческого учета и вопросы совершенствования учета себестоимости на основе международных стандартов финансовой отчетности.

Ключевые слова: себестоимость продукции, производственные затраты, калькуляция, бухгалтерский учет, управленческий учет, формирование себестоимости, анализ затрат, бухгалтерские счета, эффективность производства, финансовый результат.

Abstract. This scientific article examines the stages of formation of product cost indicators and the theoretical and practical aspects of accounting for production costs. The article highlights the economic essence of product cost, methods of cost classification, the costing process, and the role of accounting accounts in cost formation. In addition, factors affecting cost indicators, modern management accounting methods, and issues of improving cost accounting based on international financial reporting standards are analyzed.

Keywords: product cost, production costs, costing, accounting, management accounting, cost formation, cost analysis, accounting accounts, production efficiency, financial results.

KIRISH

Bozor iqtisodiyoti sharoitida korxonalarning moliyaviy barqarorligi, raqobatbardoshligi va uzoq muddatli rivojlanishi ko‘p jihatdan mahsulot tannarxini to‘g‘ri shakllantirish hamda boshqarishga bog‘liqdir. Mahsulot tannarxi ishlab chiqarish jarayonida sarflangan barcha moddiy, mehnat va moliyaviy resurslarning puldagi ifodasini o‘zida aks ettiradi. Mazkur ko‘rsatkich nafaqat korxona faoliyati samaradorligini baholashda, balki narx belgilash, foyda miqdorini aniqlash, investitsion qarorlar qabul qilish, soliqqa tortish bazasini shakllantirish hamda ishlab chiqarish strategiyasini ishlab chiqishda ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Hozirgi globallashuv va kuchli raqobat sharoitida ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish, resurslardan oqilona foydalanish hamda tannarxni optimallashtirish masalalari korxonalar oldida turgan ustuvor vazifalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, O‘zbekiston Respublikasida amalga oshirilayotgan

iqtisodiy islohotlar, sanoatni modernizatsiya qilish siyosati va xalqaro moliyaviy hisobot standartlariga bosqichma-bosqich o‘tish jarayonlari tannarx hisobini takomillashtirish zaruratini yanada kuchaytirmoqda. So‘nggi yillarda mamlakatimizda sanoat ishlab chiqarish hajmi sezilarli darajada oshib bormoqda. Statistik ma’lumotlarga ko‘ra, sanoat korxonalarida ishlab chiqarish xarajatlarining asosiy qismini xomashyo, energiya resurslari, amortizatsiya ajratmalari va mehnatga haq to‘lash xarajatlari tashkil etmoqda. Energetika resurslari narxlarining o‘sishi, logistika xarajatlarining ortishi hamda inflyatsion jarayonlar tannarx ko‘rsatkichlariga bevosita ta’sir ko‘rsatmoqda. Shu sababli mahsulot tannarxining shakllanish bosqichlarini chuqur ilmiy asosda o‘rganish dolzarb iqtisodiy masalalardan biri hisoblanadi.

Mahsulot tannarxini shakllantirish tizimi buxgalteriya hisobi, boshqaruv hisobi va iqtisodiy tahlilning muhim elementlaridan biridir. O‘zbekiston Respublikasining “Buxgalteriya hisobi to‘g‘risida”gi Qonuni, Buxgalteriya hisobi milliy standartlari hamda xalqaro moliyaviy hisobot standartlari korxonalarda xarajatlarni hisobga olish va tannarxni aniqlashning uslubiy asoslarini belgilab beradi. Ayniqsa, ishlab chiqarish xarajatlarini to‘g‘ri guruhlash, ularni mahsulot turlariga taqsimlash va hisobvaraqlarda aks ettirish tannarxni ishonchli shakllantirishning asosiy sharti hisoblanadi. Korxonalarda mahsulot tannarxini shakllantirish bir necha bosqichlarda amalga oshiriladi. Dastlab ishlab chiqarish bilan bog‘liq xarajatlar aniqlanadi va hujjatlashtiriladi. Keyinchalik ular iqtisodiy elementlar va kalkulyatsiya moddalari bo‘yicha guruhlanadi. So‘ngra xarajatlar tegishli buxgalteriya schyotlarida aks ettiriladi va ishlab chiqarilgan mahsulotlarga taqsimlanadi. Yakuniy bosqichda esa mahsulotning haqiqiy tannarxi aniqlanadi hamda moliyaviy natijalar hisob-kitob qilinadi.

Mahsulot tannarxi tarkibiga kiruvchi xarajatlar iqtisodiy mohiyatiga ko‘ra turlicha bo‘ladi. Ularga xomashyo va material xarajatlari, mehnatga haq to‘lash xarajatlari, ijtimoiy ajratmalar, asosiy vositalar amortizatsiyasi, energiya xarajatlari, umumishlab chiqarish xarajatlari va boshqa xarajatlar kiradi. Mazkur xarajatlarning har biri ishlab chiqarish jarayonida alohida ahamiyatga ega bo‘lib, ularning to‘g‘ri hisobga olinishi korxona faoliyatining moliyaviy natijalariga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Buxgalteriya hisobi amaliyotida mahsulot tannarxini hisobga olish uchun asosan 2010 “Asosiy ishlab chiqarish”, 2310 “Yordamchi ishlab chiqarish”, 2510 “Umumishlab chiqarish xarajatlari”, 2610 “Ishlab chiqarishdagi brak”, 2810 “Tayyor mahsulotlar” kabi schyotlardan foydalaniladi. Mazkur schyotlarda ishlab chiqarish bilan bog‘liq barcha xarajatlar yig‘ilib, keyinchalik tayyor mahsulot tannarxiga o‘tkaziladi. Xarajatlarning noto‘g‘ri hisobga olinishi foyda miqdorining sun’iy ravishda oshishi yoki kamayishiga olib kelishi mumkin.

Xalqaro amaliyotda mahsulot tannarxini shakllantirishda “direct costing”, “standard costing”, “activity based costing” kabi zamonaviy usullardan keng foydalaniladi. Ushbu usullar korxonalarga xarajatlarni chuqur tahlil qilish, resurslardan samarali foydalanish va tannarxni optimallashtirish imkonini beradi. O‘zbekiston korxonalarida ham zamonaviy boshqaruv hisobi usullarini joriy etish orqali ishlab chiqarish samaradorligini oshirish va xarajatlarni kamaytirish bo‘yicha keng ko‘lamli ishlar amalga oshirilmoqda. Mahsulot tannarxining shakllanish bosqichlarini ilmiy jihatdan tadqiq etish korxonalar moliyaviy barqarorligini ta’minlash, ishlab chiqarish samaradorligini oshirish va iqtisodiy resurslardan oqilona foydalanishda muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega. Shu nuqtai nazardan mazkur maqolada mahsulot tannarxi ko‘rsatkichlarining shakllanish bosqichlari, ularni hisobga olish tartibi, buxgalteriya schyotlari bilan bog‘liqligi hamda zamonaviy iqtisodiy sharoitdagi ahamiyati ilmiy jihatdan yoritiladi.

ASOSIY QISM

Mahsulot tannarxi korxona faoliyatining eng muhim iqtisodiy ko‘rsatkichlaridan biri bo‘lib, ishlab chiqarish samaradorligi darajasini ifodalaydi. Tannarx ko‘rsatkichi korxona tomonidan mahsulot ishlab chiqarish va uni realizatsiya qilish uchun sarflangan barcha xarajatlarni o‘zida mujassamlashtiradi. Bozor iqtisodiyoti sharoitida tannarxni pasaytirish foyda miqdorini oshirishning asosiy omillaridan biri hisoblanadi. Shu sababli ishlab chiqarish xarajatlarini ilmiy asosda boshqarish hamda mahsulot

tannarxini shakllantirish bosqichlarini chuqur o‘rganish zarurdir. Mahsulot tannarxining shakllanish jarayoni ishlab chiqarish faoliyati bilan uzviy bog‘liq bo‘lib, korxonaning barcha tarkibiy bo‘linmalari faoliyatini qamrab oladi. Tannarxni shakllantirishning birinchi bosqichi xarajatlarni aniqlash va dastlabki hujjatlashtirish hisoblanadi. Korxonalarda sodir bo‘ladigan barcha xo‘jalik operatsiyalari dastlab tegishli hujjatlar asosida rasmiylashtiriladi. Materiallarning ombordan ishlab chiqarishga berilishi, ishchilarga ish haqi hisoblanishi, amortizatsiya ajratilishi va boshqa xarajatlar birlamchi hujjatlar orqali tasdiqlanadi. Mazkur hujjatlar xarajatlarning haqqoniyligini ta’minlaydi hamda buxgalteriya hisobida aks ettirish uchun asos bo‘lib xizmat qiladi.

Ishlab chiqarish xarajatlarini iqtisodiy elementlar bo‘yicha guruhlash tannarx shakllanishining muhim bosqichidir. Xarajatlar iqtisodiy mazmuniga ko‘ra moddiy xarajatlar, mehnatga haq to‘lash xarajatlari, ijtimoiy sug‘urta ajratmalari, amortizatsiya xarajatlari va boshqa xarajatlarga bo‘linadi. Moddiy xarajatlar korxona tannarxining asosiy qismini tashkil etadi. Ayniqsa sanoat korxonalarida xomashyo, asosiy va yordamchi materiallar, yoqilg‘i va energiya xarajatlari salmoqli ulushga ega.

Bugungi kunda O‘zbekiston sanoat korxonalarida ishlab chiqarish xarajatlarining tarkibi sezilarli darajada o‘zgarib bormoqda. Energetika resurslari narxlarining oshishi elektr energiyasi va yoqilg‘i xarajatlarining ko‘payishiga olib kelmoqda. Shu bilan birga logistika xarajatlari va import qilinadigan xomashyo narxlarining o‘sishi ham tannarx darajasiga ta’sir qilmoqda. Statistik kuzatuvlarga ko‘ra, sanoat korxonalarida mahsulot tannarxining o‘rtacha 55–65 %ini moddiy xarajatlar tashkil etmoqda. Mahsulot tannarxini shakllantirishda kalkulyatsiya moddalari bo‘yicha xarajatlarni guruhlash alohida ahamiyatga ega. Kalkulyatsiya moddalari mahsulot birligi tannarxini hisoblash imkonini beradi. Unga xomashyo va materiallar, qayta ishlanadigan chiqindilar, asosiy ishlab chiqarish ishchilarining ish haqi, ijtimoiy ajratmalar, ishlab chiqarishni o‘zlashtirish xarajatlari, umumishlab chiqarish xarajatlari va boshqa xarajatlar kiradi.

Korxonalarda mahsulot tannarxini hisoblashning normativ, buyurtmali, jarayonli va oddiy usullari qo‘llaniladi. Normativ usulda xarajatlar oldindan belgilangan normalar asosida hisobga olinadi va haqiqiy xarajatlar bilan taqqoslanadi. Buyurtmali usul asosan individual ishlab chiqarish bilan shug‘ullanuvchi korxonalarda qo‘llaniladi. Jarayonli usul esa uzluksiz ishlab chiqarish jarayoniga ega korxonalar uchun xosdir. Mahsulot tannarxining shakllanishida buxgalteriya schyotlari tizimi muhim rol o‘ynaydi. Asosiy ishlab chiqarish xarajatlari 2010-schotda hisobga olinadi. Ushbu schyotda xomashyo sarfi, ish haqi, amortizatsiya va boshqa bevosita xarajatlar jamlanadi. Yordamchi ishlab chiqarish bilan bog‘liq xarajatlar 2310-schotda aks ettiriladi. Umumishlab chiqarish xarajatlari esa 2510-schotda yuritiladi. Oy yakunida mazkur xarajatlar asosiy ishlab chiqarish tannarxiga taqsimlanadi.

Masalan, ishlab chiqarishga materiallar sarflanganda quyidagi buxgalteriya yozuvi amalga oshiriladi:

Debet 2010 – “Asosiy ishlab chiqarish”
Kredit 1010 – “Xomashyo va materiallar”
Ishchilarga ish haqi hisoblanganda:
Debet 2010
Kredit 6710 – “Mehnatga haq to‘lash bo‘yicha xodimlar bilan hisob-kitoblar”
Amortizatsiya ajratilganda:
Debet 2010
Kredit 0200 – “Asosiy vositalarning eskirishi”

Mazkur yozuvlar tannarx shakllanishining amaliy mexanizmini ifodalaydi.

Mahsulot tannarxini shakllantirishning navbatdagi bosqichi bilvosita xarajatlarni taqsimlash hisoblanadi. Umumishlab chiqarish xarajatlari bevosita ma’lum bir mahsulot turiga bog‘lanmaganligi sababli ular maxsus usullar orqali taqsimlanadi. Taqsimlash bazasi sifatida ish haqi summasi, mashina-soatlar, ishlab chiqarish hajmi yoki moddiy xarajatlar olinishi mumkin. Xarajatlarni noto‘g‘ri taqsimlash mahsulot tannarxining buzilishiga olib keladi.

Hozirgi kunda korxonalarda raqamli texnologiyalar va avtomatlashtirilgan buxgalteriya dasturlaridan foydalanish tannarx hisobini sezilarli darajada takomillashtirmoqda. ERP tizimlari, 1C dasturi va boshqa boshqaruv tizimlari xarajatlarni real vaqt rejimida kuzatish imkonini bermoqda. Bu esa tannarxni tezkor tahlil qilish va boshqaruv qarorlarini samarali qabul qilishga yordam beradi. Mahsulot tannarxining shakllanishida ishlab chiqarish hajmi muhim omil hisoblanadi. Ishlab chiqarish hajmi oshganda doimiy xarajatlarning mahsulot birligiga to‘g‘ri keladigan ulushi kamayadi va tannarx pasayadi. Shu sababli korxonalar ishlab chiqarish quvvatlaridan maksimal darajada foydalanishga intiladi. Inflyatsiya jarayonlari ham tannarx ko‘rsatkichlariga sezilarli ta’sir ko‘rsatadi. Xomashyo va energiya resurslari narxining oshishi ishlab chiqarish xarajatlarini ko‘paytiradi. Ayniqsa import qilinadigan materiallarga bog‘liq korxonalarda valyuta kursining o‘zgarishi tannarx dinamikasiga bevosita ta’sir qiladi. So‘nggi yillarda global iqtisodiy beqarorlik tufayli logistika xarajatlarining oshishi ham korxonalar tannarxiga salbiy ta’sir ko‘rsatmoqda.

Mahsulot tannarxini tahlil qilish korxona iqtisodiy samaradorligini baholashning muhim vositasidir. Tahlil jarayonida xarajatlarning tarkibi, dinamikasi va o‘zgarish sabablari aniqlanadi. Shuningdek tannarxni kamaytirish imkoniyatlari ham aniqlanadi. Tahlil natijalari asosida ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish, energiya tejamkor texnologiyalarni joriy etish hamda resurslardan oqilona foydalanish bo‘yicha qarorlar qabul qilinadi. Korxonalarda tannarxni pasaytirishning asosiy yo‘nalishlaridan biri resurs tejovchi texnologiyalarni joriy etish hisoblanadi. Zamonaviy texnologiyalar xomashyo sarfini kamaytirish, energiya iste’molini qisqartirish va ishlab chiqarish samaradorligini oshirish imkonini beradi. Shu bilan birga ishlab chiqarish chiqindilarini qayta ishlash va ikkilamchi resurslardan foydalanish ham tannarxni kamaytirishga xizmat qiladi.

Mahsulot tannarxining shakllanishiga mehnat unumdorligi ham katta ta’sir ko‘rsatadi. Mehnat unumdorligi oshganda bir birlik mahsulot ishlab chiqarish uchun sarflanadigan vaqt qisqaradi va ish haqi xarajatlari kamayadi. Shu sababli korxonalarda xodimlar malakasini oshirish, mehnatni ilmiy tashkil etish va rag‘batlantirish tizimini takomillashtirish muhim ahamiyatga ega. Mahsulot tannarxini boshqarishda boshqaruv hisobi tizimining roli katta. Boshqaruv hisobi xarajatlarni operativ nazorat qilish va boshqaruv qarorlarini qabul qilish uchun zarur ma’lumotlarni taqdim etadi. Xalqaro amaliyotda keng qo‘llanilayotgan “direct costing” usuli mahsulot tannarxiga faqat o‘zgaruvchan xarajatlarni kiritishni nazarda tutadi. Doimiy xarajatlar esa davr xarajatlari sifatida hisobga olinadi. Ushbu usul foyda va xarajatlar o‘rtasidagi bog‘liqlikni chuqur tahlil qilish imkonini beradi.

“Standard costing” usuli esa oldindan belgilangan standart xarajatlar asosida tannarxni hisoblashga asoslanadi. Haqiqiy xarajatlarning standartlardan chetlanishi tahlil qilinib, samaradorlik darajasi baholanadi. Zamonaviy ishlab chiqarishda ushbu usullar korxonalarga xarajatlarni nazorat qilish va tannarxni optimallashtirish imkonini bermoqda. Mahsulot tannarxining shakllanish bosqichlarida normativ-huquqiy hujjatlar muhim metodologik asos bo‘lib xizmat qiladi. O‘zbekiston Respublikasining “Buxgalteriya hisobi to‘g‘risida”gi Qonuni, BHMS va xalqaro moliyaviy hisobot standartlari xarajatlarni hisobga olish tartibini belgilaydi. Ayniqsa BHMSning “Tovar-moddiy zaxiralar”ga oid qoidalari tannarx tarkibini aniqlashda muhim ahamiyatga ega.

Tannarx shakllanishining yakuniy bosqichida tayyor mahsulotning haqiqiy tannarxi aniqlanadi. Tayyor mahsulot omborga qabul qilinganda quyidagi buxgalteriya yozuvi amalga oshiriladi:

Debet 2810 – “Tayyor mahsulotlar”

Kredit 2010 – “Asosiy ishlab chiqarish”

Mazkur yozuv mahsulot ishlab chiqarish jarayoni yakunlanganini va xarajatlar tayyor mahsulot tannarxiga o‘tkazilganini anglatadi.

Mahsulot realizatsiya qilinganda tannarx xarajat sifatida hisobdan chiqariladi:

Debet 9110 – “Sotilgan mahsulot tannarxi”

Kredit 2810 – “Tayyor mahsulotlar”

Natijada korxonaning yalpi foydasi aniqlanadi. Yalpi foyda mahsulot sotishdan tushgan tushum bilan sotilgan mahsulot tannarxi o‘rtasidagi farq sifatida hisoblanadi.

Bugungi kunda korxonalarda ekologik xarajatlar va “yashil iqtisodiyot” tamoyillari ham tannarx shakllanishiga ta’sir ko‘rsatmoqda. Atrof-muhitni muhofaza qilish xarajatlari, chiqindilarni qayta ishlash va ekologik standartlarga rioya qilish bilan bog‘liq xarajatlar ishlab chiqarish xarajatlari tarkibiga kiritilmoqda. Bu esa ekologik barqaror ishlab chiqarishni ta’minlashga xizmat qiladi. Xalqaro iqtisodiy integratsiya sharoitida O‘zbekiston korxonalarida xalqaro moliyaviy hisobot standartlariga o‘tish jarayoni jadallashmoqda. Bu esa tannarx hisobining xalqaro talablar asosida tashkil etilishini talab etmoqda. Xalqaro standartlarda xarajatlarni aniq identifikatsiya qilish, aktivlashtirish va taqsimlash qoidalari yanada chuqur ishlab chiqilgan.

Mahsulot tannarxini pasaytirish korxonalarning strategik rivojlanishida muhim ahamiyatga ega. Past tannarx korxonaga mahsulot narxini raqobatchilarga nisbatan qulay shakllantirish, bozordagi ulushni kengaytirish va eksport salohiyatini oshirish imkonini beradi. Shu sababli tannarxni ilmiy asosda boshqarish korxona menejmentining asosiy vazifalaridan biri hisoblanadi.

XULOSA

Mahsulot tannarxi korxona xo‘jalik faoliyatining eng muhim iqtisodiy ko‘rsatkichlaridan biri bo‘lib, ishlab chiqarish samaradorligi, foydalilik darajasi va raqobatbardoshlikni belgilovchi asosiy omil hisoblanadi. Tannarx ko‘rsatkichlarining shakllanish bosqichlarini chuqur o‘rganish ishlab chiqarish xarajatlarini samarali boshqarish hamda korxona moliyaviy barqarorligini ta’minlashda muhim ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi. Mahsulot tannarxining shakllanish jarayoni bir necha o‘zaro bog‘liq bosqichlardan iborat bo‘lib, xarajatlarni aniqlash, hujjatlashtirish, guruhlash, buxgalteriya schyotlarida aks ettirish, taqsimlash va yakuniy tannarxni aniqlashni o‘z ichiga oladi. Har bir bosqichning to‘g‘ri tashkil etilishi tannarx ko‘rsatkichlarining haqqoniyligini ta’minlaydi.

Korxonalarda tannarxni shakllantirishda moddiy xarajatlar asosiy ulushni tashkil etadi. Shu sababli xomashyo va materiallardan oqilona foydalanish, energiya tejamkor texnologiyalarni joriy etish hamda ishlab chiqarish chiqindilarini kamaytirish tannarxni pasaytirishning muhim omillari hisoblanadi. Bundan tashqari, mehnat unumdorligini oshirish, ishlab chiqarishni avtomatlashtirish va zamonaviy boshqaruv hisobi usullarini qo‘llash ham xarajatlarni optimallashtirish imkonini beradi. Tadqiqot davomida mahsulot tannarxini shakllantirishda buxgalteriya schyotlarining muhim roli asoslab berildi. Ayniqsa 2010, 2310, 2510 va 2810 schyotlar orqali ishlab chiqarish xarajatlarini tizimli hisobga olish korxona moliyaviy natijalarining ishonchliligini ta’minlaydi. Xarajatlarni noto‘g‘ri hisobga olish foyda ko‘rsatkichlarining buzilishiga va noto‘g‘ri boshqaruv qarorlarining qabul qilinishiga olib kelishi mumkin.

Shuningdek, xalqaro moliyaviy hisobot standartlariga moslashuv jarayonida tannarx hisobining zamonaviy usullarini joriy etish zarurati ortib borayotgani aniqlandi. “Direct costing”, “standard costing” va boshqa boshqaruv hisobi usullari xarajatlarni chuqur tahlil qilish va ishlab chiqarish samaradorligini oshirish imkonini beradi. Umuman olganda, mahsulot tannarxi ko‘rsatkichlarining shakllanish bosqichlarini takomillashtirish korxonalarning moliyaviy barqarorligini mustahkamlash, ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, raqobatbardosh mahsulot ishlab chiqarish hamda milliy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishini ta'minlashda muhim omil hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Tashnazarova, S. (2024). Tannarx buxgalteriya hisobi va moliyaviy buxgalteriya hisobining aloqalari. Iqtisodiy taraqqiyot va tahlil, 12, 173–178.
2. Horngren, C. T., Datar, S. M., & Rajan, M. V. (2021). Cost accounting: A managerial emphasis (17th ed.). Pearson Education.
3. Hilton, R. W., Maher, M. W., & Selto, F. H. (2021). Cost management: Strategies for business decisions. McGraw-Hill Education.
4. Drury, C. (2018). Management and cost accounting (10th ed.). Cengage Learning.

5. Nazarov, U., & Bozorov, S. (2020). Tannarx buxgalteriyasi va boshqaruv hisobi. Toshkent: Iqtisodiyot va Moliya nashriyoti.
6. Pardayev, A. X., & Pardayeva, Z. A. (2019). Boshqaruv hisobi. Toshkent: Iqtisod-Moliya nashriyoti.
7. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti. (2020, 24-fevral). Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o‘tish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida (PQ-4611-son Qaror). Lex.uz
8. O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi. (2016). Buxgalteriya hisobi to‘g‘risidagi O‘zbekiston Respublikasi Qonuni. Lex.uz Qonun bazasi
9. International Financial Reporting Standards Foundation International Financial Reporting Standards Foundation. (2024). International Financial Reporting Standards (IFRS). IFRS Foundation
10. Xusanov, A. (2021). Korxona tannarx hisobotlarini optimallashtirishning dolzarb muammolari. Iqtisodiyot va innovatsiyalar jurnali, 12(3), 25–34.
11. Buxgalteriya hisobi nazariyasi Xolbekov, R. O. (2026). Buxgalteriya hisobi nazariyasi. Toshkent.